O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(2-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

13. Melievich K. O., Sarviniso I. Social Psychological Characteristics of Leadership in Management //Zien Journal of Social Sciences and Humanities. – 2022. – T. 14. – C. 175-186.
14. Hakimov O., Jaloliddinova S. O’SMIRLIK DAVRIDA BOLALRDA UCHRAYDIGAN AGRESSIVLIK YOKI O’SMIRLIK INQIROZI //Current approaches and new research in modern sciences. – 2022. – T. 1. – №. 6. – C. 21-26.
15. Orziqul H. O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI DEMOKRATLASHTIRISHNING BA’ZI JIHATLARI //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – C. 153-158.
16. Orziqul H. SHAXSNING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TAXDIDLARNING OLDINI OLISHNING AYRIM JIHATLARI //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – C. 158-161.
17. Khakimov O. Social goals of students in higher education //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2022. – T. 2. – №. 11. – C. 55-59.
18. Khakimov O. M. Issiq-quruq iqlim sharoiti uchun asfaltbeton tarkibini tanlash //Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 2. – C. 241-247.
19. Хидоятов Р., Хакимов О., Исакобулов Р. Ю. Духовная просвещенность руководителя: проблемы и их решения //Молодой ученый. – 2016. – №. 7-2. – С. 96-99.
20. Hakimov O. DESCRIPTION OF SOCIAL SERVICES FOR THE ADAPTATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES IN SOCIETY //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 19-24.
21. HAKIMOV O. A. Doctor of Philosophy in the Department of Economics and Finance in the Graduate School of : дис. – Middle Tennessee State University, 2006.
22. KHAKIMOV O., JALOLIDDINOVA S. IMPACT OF DEPRESSION ON HUMAN LIFE //Social sciences.

XOTIN-QIZLARNING HUQUQIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM OMILI

Adilova Madina Shamsidinovna,
Qosimova Farida Abdulaxat qizi
O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada jamiyatda huquqiy madaniyatning ustuvorligini ta‘minlashda xotin-qizlarni, faqatgina huquqlari to‘liq ta‘minlangan jamiyatdagina yuksak huquqiy madaniyatli farzandlarni tarbiyalashi mumkinligi ta‘kidlanadi. Shuningdek, maqolada mamlakatimizda so‘nggi yillarda xotin-qizlarning huquqlarini ta‘minlash sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning ustuvor yo‘nalishlariga e‘tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: xotin-qizlar huquqlari, huquqiy madaniyat, nikoh, qizlar huquqlari, gender tengligi, ijtimoiy kontrakt.

Huquqiy madaniyatni shakllantirishning muhim omili ta'limdir. Xotin-qizlar o'z huquqlarini, qadriyatlarni va ozodliklarini tushunish va ularni qo'llab-quvvatlash uchun ilmiy, ma'rifatli va tabiy ta'lim kiritilishi kerakdir. Mamlakatimizda xotin-qizlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish va ularning qonuniy huquq va manfatlarini himoya qilish masalasi ustuvor ahamiyatga ega. Chunki xotin-qizlarning huquqiy madaniyatga, ularning oilada, jamiyatda o‘z o‘rinlariga ega bo‘lishlari, o‘z bilim va salohiyatlarini namoyon qila olishlari, ham oilaga, ham jamiyat ravnaqi uchun hissa qo‘shishlarida muhim. Ayniqsa, xotin-qizlar huquqiy madaniyatining oshirib borilishi bu oilada huquqiy tarbiyaning o‘z vaqtida yo‘lga qo‘yilishiga, oila a‘zolarining, ayniqsa, kamol topib ulg‘ayayotgan farzandlar huquqiy madaniyatining shakllanishiga imkon yaratadi.

Zero, ayol oilada ona sifatida ilk huquqiy bilimlarning targ‘ibotchisi hisoblanadi, faqat huquqlari ta’minlangan ayolgina o‘z farzandlariga hayotda zaruriy bo‘lgan normalarni to‘g‘ri yetkazib boradi. Shu o‘rinda, xotin-qizlar huquq va manfaatlarini ta‘minlashning xalqaro talablariga e‘tibor qaratadigan bo‘lsak, ularning deyarli barchasida xotin-qizlarga erkaklar bilan teng imkoniyatlar yaratilishiga, ularning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy huquqlarini ta‘minlashga, gender tamoyillari orqali jamiyatda ayollarning faolligini oshirib borishga yo‘naltirilgan talablar o‘z aksini topganligini kuzatishimiz mumkin.

Yoshlar va jamiyatni ma‘naviy tarbiyasi: Yoshlar bilan jinsiy muammolarda maslahatlashish va ularning ma'naviy madaniyatini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Bu, jinsiy zulm va jinsiy madaniy muammolarga qarshi ko'rishni o'rganish, ularning o'zlarini himoya qilish va boshqalarni himoya qilish uchun ta'lim, o'qitish va tanqidiy o'zlashtirishni o'z ichiga oladi. Buning o'zida, xotin-qizlar huquqlarini o'tkazish uchun qonunlar va qoidalar juda muhimdir. Bu qonunlar, jamiyatning umumiy muhitida xotin-qizlarni himoya qilishga yo'l qo'ymoqda. Shuningdek, huquqiy madaniyatni shakllantirishda ta'lim va ma'rifatni oshirish, xotin-qizlarning o'z huquqlarini tushunish va ularga qarshi kelajakda turli muammo va qarashlarga qarshi turish uchun ularni tayyorlash ham muhimdir. Bu, ularning o'zlarining huquqiy holatini tushunish, tushunarli muammolarga ishonch hosil qilish va unga javobgarlik bilan amal qilishlari uchun zarurdir

Shu o‘rinda milliy qonunchiligimizni tahlil etadigan bo‘lsak, O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 15-moddasi bilan nikoh yoshi erkaklar va ayollar uchun 18 yosh etib belgilanganligini ko‘rishimiz mumkin. Ma’lumki, qonunchiligimizga mazkur yangilik O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 28-avgustdagi O‘RQ-558-son qonuni bilan kiritilgan.

Bugun Pekin Harakatlar platformasi gender tenglikka erishishga va xotin-qizlarning huquq hamda imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan siyosatning oltin standarti hisoblanadi. Unda qat’iy choralar ko‘rish zarur bo‘lgan 12 ta muhim yo‘nalish belgilangan. Ulardan uchinchi yo‘nalish sifatida “Ayollar va sog‘liqni saqlash”, shuningdek, o‘n ikkinchi yo‘nalish sifatida “Qizlar” belgilangan. O‘zbekiston Respublikasi har bir 12 ta yo‘nalish bo‘yicha chora-tadbirlarni amalga oshirib kelmoqda[1].

Milliy qonunchiligimizni tahlil qilish natijasida xotin-qizlarning huquqlarini ta’minlashda quyidagi ustuvor yo‘nalishlar dolzarb ekanligini kuzatish mumkin:

1) xotin-qizlarning konstitutsiyaviy huquqlarini ta‘minlash;
2) xotin-qizlarning gender tengligini ta’minlash;
3) xotin-qizlarni ijtimoiy va moddiy jihatdan qo‘llabquvvatlash.

Alohida ta‘kidlash kerakki, bugungi kunda mamlakatimizda xotinqizlarni qo‘llab-quvvatlash, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini ta’minlashga qaratilgan bir qator imtiyozlar berilmoqda. Xususan, imtiyozli kredit, mikrokredit, imtiyozli ravishdagi ijara, davlat grantlari va subsidiyalar shular jumlasidandir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining **“Xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini ta’minlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”** 2021-yil 5-martdagi PQ-5020-sonli qarori[2]ga muvofiq, Xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash davlat maqsadli jamg‘armasi qayta tashkil etilganligi bu borada olib borilayotgan islohotlarning amaliy ifodasidir.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining **“Oliy ta’lim muassasalariga qo‘shimcha davlat granti asosidagi qabul ko‘rsatkichlari doirasida xotin-qizlarga tanlovda ishtirok etish uchun tavsiyanoma berish va ularni o‘qishga qabul qilishni tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”** 2020-yil 23-iyundagi 402-sonli qarori[3] asosida Respublika oliy ta’lim muassasalariga ajratilgan qo‘shimcha davlat granti asosidagi qabul ko‘rsatkichlari doirasida oliy ma‘lumot olish istagida bo‘lgan iqtidorli xotin-qizlarning tanlovda ishtirok etishi uchun tavsiyanoma berish tartibi joriy etildi.

Xotin-qizlarning huquqiy madaniyatini shakllantirishning muhim omili juda ko'pdir. Bu omillar turli sohalar uchun muhimdir.

Qonunlar va Huquqiy Himoya: Xotin-qizlarning huquqlarini himoya qiluvchi qonunlar va huquqiy tizimlar o'rnatilishi zarur. Bu ularning jinoyatkarlik va uning ta'siri bilan kurashish uchun himoya qiladi.(Himoya orderlari)berilishu bugungi kunda ayollarni tajovuzlardan himoya qilmoqda.

Tarbiya va O‘qitish: Huquqiy madaniyatni shakllantirish uchun, insonlar o'rtasida huquqiy tartibsizliklarni tushunish va ularni o'rganish juda muhimdir. Bu sababli, ta'lim tizimlarida, ota-onalar va o'qituvchilar qo'shimcha ta'limlar orqali xotin-qizlarga huquqiy bilim va qadriyat berishlari kerak.

Jamiyatning Ma’naviy Muhitini Yaratish: Xotin-qizlarga ma'naviy qo'llab-quvvatlash va ularning kuchli, mustahkam jamiyat a'zosi sifatida o'zlarini his qilishlari uchun muhit yaratish zarur. Bu, ularning o'zlariga ishonishlarini, o'z fikrlarini ifodalashlarini va o'z huquqlarini himoya qilishlarini o'rganishlariga yordam beradi.

Jinsiy Tavsiya va Jinsiy Madaniyat: Xotin-qizlarga jinsiy tarbiya berish va ularni jinsiy hayotga tayyorlashda ehtiyojlarini qondirish juda muhimdir. Bu, ularning o'zaro munosabatlarini, o'zlarining huquqlarini tushuntirish va himoya qilishda muhim bo'lgan omil

Bu omillar xotin-qizlarning huquqiy madaniyatini shakllantirishda muhimdir, chunki ularning mustahkam, adolatli va huquqiy bilimlarga ega bo'lishlari jamiyatning o'zining mustaqil va erkin fuqarolar sifatida rivojlanishiga olib keladi.

Xulosa: Bugungi kunda jamiyatimizda O‘zbekiston Respublikasida xotinqizlarning haq-huquqlarini himoya qilish, bu borada ularga muayyan imtiyozlarning berilishi, gender tenglikni ta‘minlashdagi sa‘y-harakatlar, ayollarning ijtimoiy-iqtisodiy holatini yaxshilash bo‘yicha hukumat doirasida amalga oshirilayotgan islohotlarning pirovard maqsadi jamiyatda xotin-qizlarning huquqiy madaniyatini yanada ko‘tarish va shu asosda ularning jamiyat hayotidagi ijtimoiy mavqeyi hamda faolligini oshirish, xotin-qizlarning hayoti bilan bog‘liq muammolarni yechishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. https://docviewer.yandex.uz/view/547324644/?page=1&*=J2w
2. https://news.myseldon.com/ru/news/index/238348361
3. https://lex.uz/docs/-5320582
4. Madina, A. (2023). BOLALARDA AHLOQIY FAZILATLARNI PSIXOLOGIK SHAKLLANTIRISH USULLARI. *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research*, 340-345.
5. Shamsidinovna, A. M. (2023, May). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA AHLOQIY JIHATLARNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK JARAYONLARI. In *E Conference Zone* (pp. 6-12).
6. Shamsidinovna, A. M. (2023, April). MAKTAB O’QUVCHILARINING INDIVIDUAL-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINI O’RGANISHNING AHAMIYATI. In *E Conference Zone* (pp. 1-5).
7. Adilova, M. (2023). MAKTABGACHA TARBIYA YOSH DAVRIDA HISSIY SOHANING RIVOJLANISHI VA O’Z-O’ZIGA BAHONING NAMOYON BO’LISHI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, *3*(3), 192-198.
8. Адилова, М. (2023). Ta’lim tizimida zamonaviy psixologik xizmat ko‘rsatishning o‘ziga xos ahamiyatlari. *Информатика и инженерные технологии*, *1*(2), 421-427.
9. Shamsiddinovna, A. M. (2023). SPECIFIC FEATURES OF TODAY'S SOCIAL PSYCHOLOGICAL PROBLEMS. *International Journal of Advance Scientific Research*, *3*(11), 155-159.
10. Адилова, М. (2023). Психологические характеристики готовности детей к школе. *Информатика и инженерные технологии*, *1*(1), 334-338.
11. Адилова, М., & Зайниддинов, А. (2023). Ta’lim jarayonida o‘quv motivatsiyalarini o‘quvchilarda shakllanishini rivojlantirish. *Информатика и инженерные технологии*, *1*(2), 416-421.
12. Адилова, М. (2023). Ta’lim tizimida zamonaviy psixologik xizmat ko‘rsatishning o‘ziga xos ahamiyatlari. *Информатика и инженерные технологии*, *1*(2), 421-427.
13. Shamsidinovna, A. M., & Kamol O'g'li, M. A. (2024, March). DEVELOPMENT OF INCLUSIVE COMPETENCE IN FUTURE PEDAGOGUES. In *Next Scientists Conferences* (pp. 55-59).

14. Shamsidinovna, A. M. (2024, March). PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF IMPROVING STUDENTS'PROFESSIONAL SPEAKING COMPETENCE. In *Next Scientists Conferences* (pp. 46-49).
15. Shamsidinovna, A. M., & Qizi, Q. N. S. (2024, March). THE ROLE OF INCLUSIVE EDUCATION IN SCHOOL EDUCATION AND ITS DEVELOPMENT TODAY. In *Next Scientists Conferences* (pp. 31-33).
16. Shamsidinovna, A. M., & Qizi, M. N. A. (2024, March). CREATIVITY AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING IN STUDENTS. In *Next Scientists Conferences* (pp. 60-63).

PARLAMENTARIZM NAZARIYASINING SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISHI

Eshbekov Durbek Sherali o‘g‘li
O‘zDJTU tayanch doktoranti
d.eshbekov@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada parlament tizimining shakllanishi va rivojlanishi haqida so‘z boradi. Muallif parlamentarizmning o‘zgarish jarayonini, uning tarixiy taraqqiyotning turli bosqichlarida tutgan o‘rni va rolini tahlil qiladi. Parlamentarizm faoliyatining hozirgi bosqichining xususiyatlari, uning holati va siyosiy jarayondagi roli ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: parlamentarizm, davlat hokimiyati, parlament, siyosiy tizim, demokratiya, shakllanish bosqichlari.

Parlamentarizm murakkab siyosiy hodisa bo‘lib, u ham alohida boshqaruv usuli, ham siyosiy tizim sifatida mavjud. Parlamentarizm uzoq rivojlanish tarixini bosib o‘tdi. Biroq, ilmiy jamoatchilikda bu hodisa haqida umumiy tushuncha hali ham mavjud emas. Masalan, davlat yo‘nalishi uni boshqaruv shakllaridan biri sifatida izohlaydi.

Siyosatshunoslik parlamentarizmni hokimiyatlar bo‘linishi, turli ijtimoiy guruhlar manfaatlarining ko‘pligi, siyosiy plyuralizm, inson va fuqaro huquq va erkinliklarini hurmat qilishga asoslangan davlat hokimiyatini tashkil etish va faoliyat yuritish tizimi sifatida qaraydi.

Parlamentarizmning rolini tushunish va uning zamonaviy siyosiy sharoitdagi o‘rnini aniqlash uchun ushbu hodisaning tarixiy rivojlanishini tahlil qilish katta ahamiyatga ega. Bir qator mezonlarga asoslanib (hokimiyatlarning bo‘linishi prinsipining amalga oshirilish darajasi, qonun ijodkorligi darajasi, saylangan vakillik (qonun chiqaruvchi) organning mavjudligi) tarixiy va xronologik yondashuvdan foydalangan holda, biz hokimiyatning to‘rt bosqichini ajratib ko‘rsatishimiz mumkin. Parlamentarizmning shakllanishi **Birinchi bosqich** antik davrdan XII-asrgacha bo‘lgan davrga to‘g‘ri keladi va vaqt o‘tishi bilan o‘rta asr parlamentlariga xos xususiyatlarni kasb etib boruvchi parlamentarizmning dastlabki ko‘rinishlarining mavjudligi bilan tavsiflanadi. **Ikkinchi bosqich** XIII-asrdan XVII-asr o‘rtalarigacha